

# Nafarroako hauteskunde orokorrak

Jose I. Ruiz Olabuenaga  
Victor Urrutia

## Sarrera

### Hauteskundeen azterketarik eza

Denon burutan daukagu zer nolako tirandurak sortu dituen UCDko nafar parlamentarien posturak, Euskal Herrirako Autonomiaurrekoari buruzko Lege-Dekretoak dela eta. 1977ko ekainaren 15-eko hauteskundeetan garaile atera baziren ere, gaur dudatan jarriko genuke nafar diputatu horien ordezkariaren jatortasuna. Egia esateko, oso exkaxak izan dira —batere baliorik gabeak direla ez esatearren— egun horretako hauteskunderi buruz egin diren azterketak. Eta horrexegatik, nolabaiteko eritzi kolektibo lauso ea dudamudazko bat sortu besterik ez dute egin. Lerrotxo hauen bidez, beraz, ondorio batzu atera nahi genituzke —sinpleak izango badira ere, garbiak ordea— hauteskunde horien benetako esanahiari buruz.

### Presio zentrala

Hasteko, esan dezagun Nafarroako hauteskundeak, erresuma osoan bezala, ez zirela boterearen presiotik salbatu. Beste arazo batekin aurkitzen ziren, ordea, hemen: euskalduntasunaren aldeko kausa ahularekin, alegia. Guztia, Espainiako Telebistaren eta erresumako astekari eta egunkariengatik,

batipat. Presio sozial honek oso ondorio grabeak izan ditu, du-darik gabe, nahiz eta ezin baieztatu, bestalde, konbokatoriaren erresultaduak presio guzti horren arabera gertatu direnik.

### **Abstentzio marjena**

Abstentzioaren aldetik ere eman zen marjen bat, nahiz eta marjen hori ez izan Bizkaia, Gipuzkoa edo Estatu mailako beste zenbait probintziaren mailakoa. Gero esan behar da, baita, horren intzidentzia ez dela hain sistematikoa izan, herri konkretu batzu salbu. Guzti horregatik, bada, eta hitz batean esateko, ezin esan daiteke balantza politikoa joera batengana ala bestearengana erortzen denik.

### **Bereizgarriak nagusienak**

#### **Atomismo politikoa**

Nafarroako hauteskundeetan garbien nabarmentzen dugun gauza *atomismo* politikoa da. UCD bera ere ozta-ozta iritsi da ehuneko 28ra; bigarrena berriz, ehuneko 20rekin jarraitzen zaio; ehuneko 7tik 9rako batekin hirugarrena, laugarrena eta boskarrena. Gauza bitxia, benetan: bi bloke nagusiak bateratuta ere, ez dira boz-emaile guztien erdira ere iristen. Eta badira hamabi partiduraino, ehuneko 2aren maila iragan zutenak.

#### **Metropoliko eta inguruneke botoen desberdintasuna**

Bigarren karakteristikarik nabarmenena, metropoliko botoaren eta inguruneke botoaren arteko desberdintasunean bilatu behar da. Nafarroaren metropoligunea edo nukleoa, Iruñeak eta beste ingurumariak (Burlada, Villava, Antsoain, Zizur...) osatzen dute. Eta metropoliak, probintziako gainerakoaren gonbarazioan, aski desberdin eman zuela botoa esan behar da. Metropoliarren botoak gaurregun suposatzen duenaz aparte (nafar hautesleriaren ehuneko 41,5), areagotu egin behar da horren garrantzia. Zeren gero eta haundiagotuz baitoa, eta pauso bizitan gainera, nafar metropoliratuaren kopurua. Hitz batean esateko, dudarik ere ez dago metropoliko hauteskundearen pisua astunagoa izango dela hurrengo hauteskundeetan.

Aipatu dugun atomismo politikoa hori, bestalde, nabarmenago agertzen da motropolian, ingurumarian baino. Horrek esan nahi

du, alderdi minoritarioci ugaldu egin zaiela hautesleria. Bi bloke nagusiak, ordea (UCD eta PSOE, alegia), galeran atera dira bertan.

### **Alderdi politiko estatalen arrakasta**

Hirugarren karakteristika, alderdi politiko «estatalen» (UCD, PSOE, AET, PC...) arrakastarekin zertuko genuke. Izan ere, horiek lortu dute, gonbaraziorik gabe gainera, botorik gehiena. Eta horiez aparteko alderdiek, alderdi «nafarrek» («nafar» hitzarekin Espainia mailan oihartzun edo adarrik gabeak esan nahi da), ehuneko 35,7 exkax bat besterik ez zuten lortu. Honela AFN, UAN, UNAI, FNI, APN, MONTEJURRA taldeek. Bien bitartean, ehuneko 63,3 lortu zuten estatalek (UCD, AET, PSOE, FDI, PSP, PCE, FUT).

*Politika nafartzalea* ausente egon bazen iragan hauteskudeetan, ez zen presentean egon *politika euskaltzalea* ere. Apenas lortu baitzuen honek ere halako arrakastarik. Esan dezagun bi bloke zirela euskaltzaletasunaren ordezkari bezala: UAN eta UNAI alegia. Bada, bi blokeren artean ez zuten hautesleriaren ehuneko 16,2 ttiki bat besterik lortu. Miki asko dantzatu da, orduz gero, PNVren hankasartzeari buruz. Bere izen historikorekin azaldu behar (omen) baitzuen horrek, eta ia inork ere eza gutzen ez zuen «matrikula» ezarri zion bere buruari. Hala ere, ondorioak ez ziren, seguraski, oso bestelakoak izango, nahiz eta beste kanpaina taktika batekin jokatu.

Itxurazko desarrazoi honen arrazoiak, nafartzaletasuna, nafartzaletasuna bezala, sekula hauteskundearen sutatik pasa ez delako ote den ematen du. Nafartzaletasun euskaltzalea jarri ez zen bezalaxe, bestalde. Horregatik, argi dagoela dirudi, botoak harra-patzeko interesarekin Nafarroan erabili zuten hauteskunde autonomiaren estrategia hori, ez zela han Bizkaian, Araban eta Gipuzkoan bezala «itsatsi». Beste era batera esateko, Nafarroako hauteskundeak espainol hutsak izan ziren.

### **Hiru ondorio**

#### **Ordezkaritzarik eza**

Soziologi mailan ere atera daitezke beste hiru ondorio nagusi, 1977ko nafar hauteskundeetatik. Lehenengo, ez dagoela inongo talde politikorik Nafarroaren ordezkaritza egin dezakeenik. UCD-

ren ehuneko 28,5eko garaipen hori, ez da aski nafar herriaren desio edo gogoaren ordezkari dela aldarrikatzeko.

### Planteamendu espainolista

Bigarren, nafartzaletasuna bera ez dela oraindik hauteskunderen probatik pasa. Slogan eta estereotipo propagandistikoan mailan besterik ez da aurkitzen oraindik. Zer gertatuko litzateke, orduan, behin hauteskundeetara joz gero, nafartzaletasuna amets ustel eta kimera bat besterik ez dela frogatuko balitz? Baina ez. Ziur gaude, egon, ez dela kimera hutsa. Nafartzaletasuna, benetako joera autonomista bat dela ez dago ukatzerik. Eta joera horren garantia bakarra, hauteskunde aurretik Euskal Herriaren hesparru sozio-politikoan Nafarroaren autonomia eskaintzen zuten alderdi politikoen garaipen elektoralean datza, inondik ere. Hala ere, oraingoan behintzat lider politikoen «konpromiso» hori ez da egokitu (bere balioa ukatuko ez badugu ere) hautesleriaren gogo edo desioetara.

### Botoaren ebentualtasuna

Hirugarren ondorioa, berriz, probintziaren jite metropolitanoetik datorke. Metropoliti aldeko erresultaduen desberdintasunak puntu bat jartzen digu begien bistan: hurrengo hauteskundeetan areagotu egingo dela, noski, diferentzia hori. Zeren jatorriz nekazal girotik populazio etorkina (dela Nafarroa bertatikoa, ala kanpotikoa) gero eta hiritarragotuz joango baita. Horregatik, metropoliguneko demografia hazi doan heinean, epe «laburrera» —eta erdi epera batez ere—, nafar botoak oso beste bidetatik joko du oraingoaren aldean. Esan nahi da, gaurrengungo nafar botoa, bere bataz besteko banaketan eta joera berezietan, behin-behineko botoa dela, «ebentuala» alegia. Eta gero eta bizikiago aldatuz joango dela, jadanik hasia den bezalaxe.

Ordezkaritza falta, nafartzaletasunaren ausentzia eta ebentualitatea: horra iragan ekaineko nafar hauteskunderen ariurriak. Esan beharrik ere ez dago errealitate izugarri batetan datzateela. Hauteskunderen planteamendu espainolistak, edo hobeto esateko, planteamendu postfrankista horrek, ez du eskierki zentzurik izango hurrengo hauteskundeetan. Alabaina, gauza bat jartzen zaigu begien bistan, hots, planteamendu postfrankistak hiru alternatiba aurkezten zizkiela nafar bozemaileei, eta, ikuspuntu horretatik, nahiko esanguratsua dela hauteskunderen erresultadua.

## Indarrak mapa politikoan

### Atomismo politikoa zonaka

Izugarría zen benetan Nafarroako atomismo politikoa. Hain izugarria, non ez bait zen inolako lotura edo koherentziarik ikusten Nafarroako zenbait zona administratibo edo geografikoren baitan. Aipatu zona desberdin horietan, nolabaiteko homogeneotasun bat susmatzearen edo, 8 subzonen ordezkaririk iratekeen 4 zonatan zatitu dugu probintzia.

1. 1.1. — Ipar-mendebaldeko haranak, Gipuzkoa eta Iparraldearekin mugatzen dutelarik.
- 1.2. — Sakana, Gipuzkoa eta Arabarekin mugatuz.
2. 2.1. — Metropoli aldea.
3. 3.1. — Mendebaldeko Nafarroaren erdialdea, Araba eta Logroñorekin mugatuz.
- 3.2. — Ipar-ekialdeko haranak, Iparraldea eta Aragoerekin mugatuz.
- 3.3. — Nafarroaren ekialdeko erdialdea, Aragoerekin mugatuz.
4. 4.1. — Mendebaldeko Erribera.
- 4.2. — Ekialdeko Erribera.

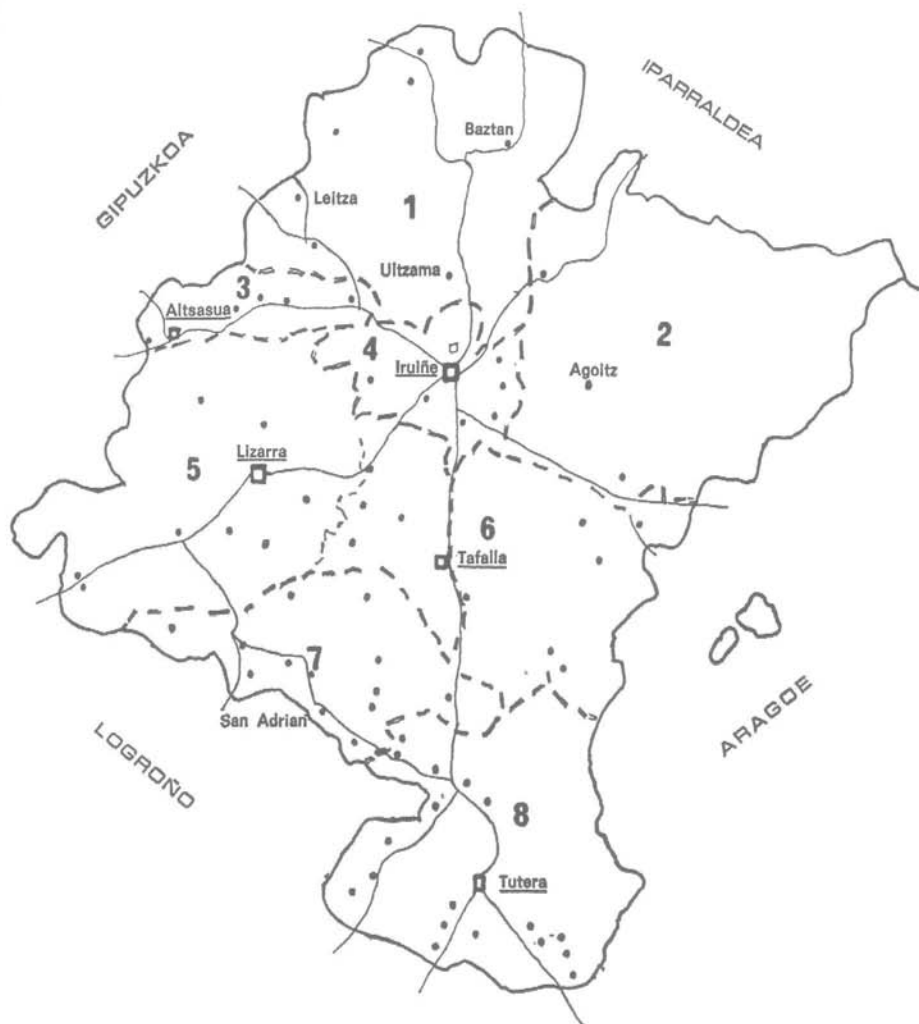
Zonaldeen desberdintasunak, bestalde, bi gauza nabari eskaintzen dizkigu:

- a) Ez du alderdi bat bakarrak ere antzeko portzentaien homogeneotasunik eskaintzen, inongo zonaldeetan.
- b) Ezin aurki daitezke, ezta bi zona ere, indar politikoen konposamendu edo «konbinazio» berdintsudunik.

### Euskaltzaleetasuna

Hala eta guztiz ere, eman daiteke mapa politiko horretan bizirik dirauten indar politikoen esistentzia salatzen diguten zenbait konstante. Noski, konstante horiek, beren interpretazio zuzen batetarako, aipatu ditugun hauteskunde baldintzak (planteamendu estatalista eta metropolitartasuna, alegia) ez ahanzteak esijitzen dute.

— *Muga Euskalduna*: Euskal probintziekin (Gipuzkoa eta Arabarekin) mugatzen duten zona guztiek, beren bi alternatiba euskaltzaleetan (UAN, UNAI), portzentaia handiago bat ematen dute probintzia mailako botoen batz bestekoaren aldean.



- |  |                                     |
|--|-------------------------------------|
| 1 Ipar-Mendebaldeko haranak                  | 5 Deiherria                         |
| 2 Agoitz-Irunberri arroa eta Pirinio haranak | 6 Ekialdeko erdialdea               |
| 3 Sakana                                     | 7 Mendebaldeko Erribera             |
| 4 Metropoli aldea (Iruñe arroa)              | 8 Ekialdeko Erribera (Tutera aldea) |

Gipuzkoarekin mugatzen duena, dezisiboagoa da Arabarekin mugatzen duena baino. Baztan, Sakana eta Lizarrako zonaldeak nabarmentzen dira bereziki, gainerakoen gonbarazioan.

% Probintziala	UAN	UNAI
Leitza ... ..	6,8	9,3
Goizueta ... ..	37,7	10,0
Baztan ... ..	22,2	1,6
Bera ... ..	17,2	7,7
Larraun ... ..	17,0	13,7
Lesaka ... ..	14,5	16,9
Ultzama ... ..	14,1	12,5
Etxarri Aranatze ... ..	39,1	5,5
Altsasu ... ..	12,7	2,5
Olazagutia ... ..	5,7	4,3
Uharte Arakil ... ..	5,3	23,3
Lizarra ... ..	10,4	18,1
Oteitza ... ..	3,1	22,0
Ierri ... ..	3,0	7,8
Biana ... ..	2,5	4,2
Amezkoa Bengoa ... ..	2,3	7,1
Urantzia (Los Arcos) ... ..	1,7	3,3
Sesma ... ..	1,4	2,5
Allo ... ..	1,4	6,7
Arronitz ... ..	1,3	15,3
% bataz bestekoa 1.1.ean ... ..	21,3	6,9
% bataz bestekoa 1.2an ... ..	12,2	6,1
% bataz bestekoa 3.1ean ... ..	5,8	12,1
% bataz besteko probintziala ... ..	6,8	0,3

Gipuzkoarekin mugatzen duten zonetan, UANen euskaltzale-tasunak aise gairditzin du probintzia guztiko bataz bestekoa; ez horrela, ordea, UNAIk. Arabarekiko mugetan, berriz, UNAIk lortzen du hori, eta ez UANek. Aragoerako isuraldea duen Pirinioaurreak, berriz, bai UANen eta bai UNAIren euskaltzale-tasunari, maila berdintsuan ematen dio bakoitzari bere botoa. Eta hemen ere gairditu egiten dute probintziako bataz bestekoa.

	UAN	UNAI
Agoitz ... ..	16,1	8,7
Erro ... ..	9,7	11,6

Metropoli aldeaz salbu (ondoren agertuko dugun bezala), UAN suntsitu egiten da Nafarroako mapatik. Eta UNAIk ere prozesu berdintsua jasaten du, 3.2ko zonaldearen gune batzutan (Tafalla aldean), bere bataz bestekoa ganditzea lortzen badu ere. Hala ere, bi indarrak probintziako beren bataz bestekoa baino beheratxoago gelditzen dira.

	UAN	UNAI
Irunberri ... ..	4,4	12,6
Artaxona ... ..	1,7	13,8
Larraga ... ..	—	12,2
Gares (Puente la Reina) ... ..	1,8	10,2
Tafalla ... ..	11,5	13,4
Aibar ... ..	2,0	14,5
Kaseda ... ..	1,7	10,1
Erriberri ... ..	6,8	6,4
% bataz bestekoa 3.2an ... ..	4,6	8,5
% bataz bestekoa probintzian ...	6,8	9,3

— *Metropoli aldea*: Probintziako hautesleriaren ehuneko 41,5 suposatzen duen Metropoli alde honek, Muga Euskaldunaren eta Erdialdearekin bateratzen duten eta probintziako gainerrako lurraldeetatik apartatzen duten zenbait antzeko puntu eskaintzen ditu.

Lehenengo esan behar da, euskaltzaletasuna probintzi mailan baino bortitzago agertzen dela bere bi formuletan. Bi bloke nagusiak (UCD eta PSOE), aldiz, ez dira hemen beren bataz besteko orokorrera iristen.

Eta bigarren, bi handien (UCD - PSOE) ahuleziarengatik, eta euskaltzaletasunaren (UAN - UNAI) eta indar extremoan (AET - AFN) presentziarengatik, gorengo mailak jotzen ditu atomismoak.

Bi alderdi indartsuenak, beraz, «probintzianoagoak» dira, beste lau minoritarioak (UAN, UNAI, AET eta AFN) «hiritaragoak» diren bitartean.

	UCD - PSOE		UAN - UNAI		AFN - AET	
Zizur ... ..	24,0	20,1	6,0	11,4	3,1	6,1
Burlada ... ..	25,7	25,1	4,5	12,5	4,5	9,9
Villava ... ..	17,3	19,9	7,3	12,0	6,9	8,2
Iruñea ... ..	22,7	18,2	8,5	12,2	8,9	6,8
% bataz bestekoa						
2.1 zonan ... ..	23,2	19,3	7,6	12,1	7,0	7,1
% bataz bestekoa						
probintzia osoan ...	28,5	20,8	6,8	9,3	8,3	5,0



— *Erribera*: Probintziako totala bere atomismoaz eta euskaltzaletasunaren eta indar extremisten presentziaz bereizten baldin bada, bi Erriberak (mendebaldekoa eta ekialdekoa) *minoría edo guttiengo boriexen ausentziaz* bereizten direla esan behar da. Zonalde horietan duten bataz bestekoa, probintzi mailakoa baino askoz ttipiagoa baita. Eta, gainera, horko giroa UCD eta PSOE-ren *bipartidismoak* akaparitzen du erabat.

Bi alderdi nagusi horien arteko «Derby politikoa» nabarmen baino nabarmenagoa da. Orain, kontrajarrera hori, inon baino gehiago, Tuteran aldeko Erriberan agertzen da: hertsu eta bortitza da bi etsaien arteko tirandura lurralde horietan.

	UCD	PSOE
Andosilla ... ..	18,1	42,6
Miranda ... ..	20,1	31,6
Sartaguda ... ..	21,7	28,8
Lerin ... ..	24,2	22,7
San Adrian ... ..	28,0	41,0
Karakarre ... ..	29,9	20,0
Martzilla ... ..	32,5	25,9
Azkoien (Peralta) ... ..	36,1	28,5
Mendabia ... ..	38,8	32,3
Lodosa ... ..	40,6	26,5
Falzes ... ..	41,6	21,3
Kaparrotsu ... ..	47,8	28,6
Funes ... ..	48,3	22,5
Arketa ... ..	21,7	40,6
Valtierra ... ..	22,0	20,4
Kastejon ... ..	23,2	52,4
Tutera ... ..	26,2	30,0
Kortes ... ..	28,8	48,8
Ribaforada ... ..	29,8	36,9
Alesnes (Villafranca) ... ..	32,6	36,3
Bañuel ... ..	34,4	37,3
Zintruenigo ... ..	35,4	34,4
Murtxante ... ..	35,1	19,7
Kabanillas ... ..	35,5	38,5
Fustiñana ... ..	35,6	26,8
Orbitas (Ablitas) ... ..	37,0	22,2
Kadreita ... ..	39,5	26,4
Kaskante ... ..	41,0	24,2
Milagro ... ..	43,3	20,9

	UCD	PSOE
Korella ... ..	44,6	26,5
Mendizorrotz (Monteagudo) ... ..	46,1	27,6
Fitero ... ..	48,9	25,7
% batuz bestekoa 4.1ean ... ..	33,9	28,6
% batuz bestekoa 4.2an ... ..	32,5	31,4
% batuz besteko probintziala ... ..	28,5	20,8

### Guttiengo extremoak

Bi guttiengo edo minoria extremo nabarmen aurkitzen ditugu Nafarroan: eskuinekoa bata (AFN) eta ezkerrekoa bestea (AET). Hautesleriaren ehuneko 8,3 eraman zuen lehenengoak, eta ehuneko 5 bigarrenak. Bi biak elkarrengandiko jite berdinekin eta UCD-PSOE gehiengoenganako antitetikoekin aurkezten zaizkigu. Hiritarrago dira kanpoko baino, lehen esan dugun bezala, alde batetik, eta probintzia osoan zehar barreiaturik aurkitzen ditugu, bestetik, zonalde bat beraren salbuespenik gabe.

### Karlismoa

Gero, karlismoaren kasuarekin aurkitzen gara. Karlismoa izan da, izan ere —bere Jurramendi edo Montejurra bertsioan—, hauteskunde erresultaduetako ausente handia. Nafarroaren erdialdeko zonetan (nola mendebaldean hala ekialdean) bakarrik aurkitzen dugu. Bere punturik indartsuenak, probintzi mailako ehuneko 3,2 exkaxeko batuz bestekoa gaudituz, honako herriotan bakarrik agertzen dira: Irunberri (ehuneko 20,3), Biana (ehuneko 18,4), Artaxona (ehuneko 11) eta Zangotze (ehuneko 10,3). Ez du beste inongo zonatako inongo herritan goragoko portzentaiarik lortu.

### Ondorio gisa

1977ko ekainaren 15eko nafar hauteskundeak, bada, planteamendu estatalista (UCD - PSOE) batetik soluzionatu ziren. Euskaltzaletasuna ere lehiatu zen jokoan sartzen. Arrakasta handirik gabe, ordea. Karlismoa, berriz, ia zeharo zokoratua geratu zen jokotik.

Etorkinen problematikak ez du zerikusirik izan, gainerako euskal probintzietan hainbesteko garrantzia izan duen bitartean.

Langileriak, aldiz, ongi sentiarazi du bere pisua Metropoli aldean eta industriguneetan (Lesaka, Altsasu, Olazagutia, San Adrian, Tuter). Zonaburuek (Iruñea, Lizarra, Tafalla, Tuter), bestalde, ezkereranzko joera iraunkor bat aurkezten dute. Eta berdintsu egiten dutela esan daiteke —neurri ttipixegoan izango bada ere— euskaltzaletasunerantz ere.

PSOEren sozialismoa, bi Erriberetan UCD etsaiaren paretsuko agertzen den bitartean, ez da ordea UNAI, AET, PSp (PC salbu) bezalako beste bloke sozialistek akaparitzen duten indarren jabe egiten.

Euskaltzaletasuna, indar garrantzitsu bat da, bi Erriberetz aparte, Nafarroa osoan. Eta beste bi blokeak bezain indartsu —edo bortitzagoa, agian— litzatekeen hirugarren taldea bezala agertzen da.

Azkenik, esan dezagun, hauteskunde aurretik akordaturiko Autonomiaurreko Itunaren bloke sinatzaileek, hautesleriaren gehiengo bereganatzea lortu zutela.

Euskaratzailea: **Gotzon Nazabal**  
J. I. R. O. — V. U.

#### ELECCIONES GENERALES EN NAVARRA ELECTIONS GENERALES EN NAVARRE

Un análisis de la consulta popular del 15 de Junio de 1977 en Navarra mostraría las características siguientes: atomismo político, discrepancia entre el voto metropolitano y el voto periférico, éxito de los conjuntos políticos de obediencia estatal (UCD, PSOE, AET, PC).

Hay pues una ausencia de navarrismo político que corre pareja con la ausencia del vasquismo político. La razón está en que el navarrismo como tal no fue sometido a prueba electoral, como tampoco el navarrismo vasquista. Las elecciones han sido, pues, simplemente «españolistas».

Un análisis detallado permite llegar a tres conclusiones:

- 1/ el hecho social de que ningún grupo político representa hoy por hoy a Navarra.
- 2/ la eventualidad del voto, a causa sobre todo del crecimiento demográfico del área metropolitana.
- 3/ el a-navarrismo electoral. Además, el examen zonal de los votos demuestra que el vasquismo es fuerza significativa en toda Navarra, excepto las Riberas, y llega a ser el tercer grupo de igual o superior fuerza a los otros dos bloques.

Une analyse de la consultation populaire du 15 Juin 1977 en Navarre montre bien les caractéristiques suivantes: atomisme politique, différence entre le vote métropolitain et le vote périphérique, et réussite des ensembles politiques d'obédience étatique (UCD, PSOE, AET, PC).

Il est notoire dans ces élections l'absence du navarrisme politique et du basquisme politique. Mais il ne faut pas se tromper parce que, en fait, le navarrisme en tant que tel ne fut pas soumis à l'épreuve électorale, de même que le navarrisme basquisant non plus. Ces élections, donc, ont été «espagnolistes».

Après une analyse détaillée, il y a trois grandes conclusions qu'il faut tirer au clair:

- 1/ le fait social qu'aucun groupe politique représente aujourd'hui la Navarre.
- 2/ l'éventualité du vote, à cause surtout de la croissance démographique de l'aire métropolitaine.
- 3/ l'a-navarrisme politique. Les données examinées en détail montrent, en plus, que le basquisme est une force signifiante en toute la Navarre, exception faite des deux «Ribera». Le basquiste est, en effet, le troisième groupe avec force égale ou supérieure aux deux autres blocs.